

Regionalt serviceprogram för Västerbotten **2025–2030**

Tillgång till olika former av service är en viktig pusselbit för attraktiva samhällen där människor vill bo, jobba och driva företag. Västerbotten är ett stort län med många olika typer av landsbygder, där långa avstånd och glesa befolkningsunderlag skapar utmaningar för serviceutbudet.

Kommersiell service i form av dagligvarubutiker, drivmedelsstationer, post- och paketombud samt andra typer av ombudstjänster, fyller flera viktiga funktioner i lokalsamhället. Den lokala lanthandeln fungerar exempelvis både som en servicegivare och en naturlig mötesplats att samlas i och kring. Butiker med dess olika servicefunktioner är också viktiga för det lokala näringslivet, inte minst besöksnäringen.

För att den kommersiella servicen ska fungera på bästa sätt, även i glesbebodda områden, behövs en tydlig samordning mellan region, länsstyrelse och kommuner. Inte minst eftersom kommersiell service är en fråga som många aktörer har olika grad av rådighet över, men som ingen enskild aktör har samlat ansvar för.

De senaste åren har mycket hänt inom kommersiell service i vårt län. Pandemin påverkade våra samhällen på många sätt och flera samhällsfunktioner drabbades hårt. Samtidigt klarades sig flera dagligvarubutiker bättre än förväntat – för vissa butiker gick det till och med bättre än innan pandemin. Det kan delvis förklaras av att fler jobbade hemifrån och därmed också gynnade den lokala butiken.

När vi blickar framåt ser vi också att det blir allt vanligare att driva delvis obemannade butiker, så kallade hybridbutiker. En hybridbutik innebär att kunder, med hjälp av självscannings-kassor och smarta kamerasytem, kan handla fastän ingen personal är på plats. Det gör att fler kan handla på tider som passar de själva, samtidigt som butikerna sparar in personalkostnader.

Sedan 2022 har Tillväxtverket arbetat för att stärka tillgängligheten till kommersiell service i hela landet genom satsningen *Kommuner för serviceutveckling*. Satsningen har inkluderat 15 kommuner, varav fem från Västerbotten: Malå, Norsjö, Sorsele, Umeå och Vilhelmina. Kommunerna har alla arbetat med att etablera samarbeten med lokalsamhällen för att stötta service, kartlagt servicebehov tillsammans med lokala krafter, testat konkreta servicelösningar och byggt upp kunskap och arbetssätt för att arbetet med service ska bli långsiktigt hållbart.

Med detta serviceprogram, som omfattar Västerbottens alla 15 kommuner, har vi för avsikt att stötta och stimulera arbetet med kommersiell service genom ett stärkt samarbete mellan regionen, kommuner och det lokala näringslivet.

Innehåll

Definitioner och avgränsningar	4
Vad menar vi med landsbygd?.....	4
Om programmet	4
Vad är regionala serviceprogrammet?.....	4
Varför ett regionalt serviceprogram?.....	4
Hur har programmet tagits fram?.....	5
Koppling till regional utvecklingsstrategi.....	6
Hållbar utveckling.....	6
Genomförande och uppföljning.....	7
Länet i siffror	8
Befolkningsutvecklingen i Västerbotten.....	8
Bredbandstäckning.....	9
Om kommersiell service	9
Service med dagligvaror.....	10
Service med drivmedel.....	12
Laddstationer.....	14
Apotek och ombudstjänster.....	14
Post- och paketservice.....	15
Betaltjänster.....	16
Slutsats.....	19
Mål och insatsområden tom 2030	20
Insatsområde 1 - Ekonomiska stöd till kommersiell service.....	20
Insatsområde 2 - Samordnings- och samverkanslösningar.....	21
Insatsområde 3 - Ny teknik och innovativa servicelösningar.....	21
Insatsområde 4 - Ny kunskap och kompetensutveckling.....	22
Bilagor	23
Riktlinjer för stöd.....	23
Förordningar ekonomiska stöd.....	24
Handlingsplan.....	26

Definitioner och avgränsningar

Programmet omfattas av det som beskrivs som grundläggande kommersiell service med vilket avses dagligvaror, drivmedel, postombud, apoteksombud och grundläggande betaltjänster (kontantuttag, dagskassainsättning, betalningsförmedling) enligt den statliga utredningen "Service i glesbygd" (SOU 2015:35).

De valda insatsområdena: *ekonomiska stöd till kommersiell service, samordnings och samverkanslösningar, ny teknik och nya innovationslösningar, ny kunskap och kompetensutveckling* med tillhörande åtgärder för att främja tillgången till kommersiell service gäller våra landsbygder där servicen är gles och där servicetillgängligheten är eller riskerar att bli otillfredsställande. **Då främjandeåtgärder ska koncentreras till våra landsbygder och till områden där servicen är gles undantas följande tätorter i programmet: Lycksele, Skellefteå och Umeå.**

Definitionen av serviceglesa områden i detta program är för:

Dagligvarubutiker: avståndet mellan två försäljningsställen ska vara minst 10 kilometer

Drivmedelsstationer/tankställen: avståndet mellan två försäljningsställen ska vara minst 20 km. Om platsen där försäljningsstället för drivmedel finns saknar en dagligvarubutik ska avståndet vara minst 15 km.

Vad menar vi med landsbygd?

I detta program definierar vi landsbygden ur ett bredare perspektiv. Det innebär att hela Västerbotten förutom tätorterna i Lycksele, Skellefteå och Umeå kommuner utgörs av **landsbygder**. Liksom Tillväxtverket benämner vi också landsbygden som landsbygder i plural för att visa på att det finns olika typer av landsbygder.

Om programmet

Vad är regionala serviceprogrammet?

Det regionala serviceprogrammet är **ett program för utveckling av kommersiell service i Västerbottens serviceglesa områden. Programmet ska vara vägledande för åtgärder som ska bidra till att uppnå det övergripande målet:**

Att skapa förutsättning för människor och företag att bo och verka i alla delar av länet genom att främja en tillfredsställande servicenivå av grundläggande kommersiell service utifrån realistiska förutsättningar och inom rimliga avstånd.

Varför ett regionalt serviceprogram?

Serviceprogrammet bygger på ett erbjudande från regeringen som gäller alla regioner i Sverige och har i **Västerbotten** tagits fram för att samla offentliga aktörer som har särskild betydelse för utvecklingen av lokal och grundläggande kommersiell service. Programmet ska vägleda aktörerna till samordning och samverkan

kring främjandeåtgärder för grundläggande kommersiell service i områden där det är svårt att bedriva service på kommersiella grunder.

Främjandeåtgärderna ska vara riktade mot servicegivande organisationer - vanligen företag som tillhandahåller **kommersiell** service. Ytterst finns tre målgrupper som den kommersiella servicen är till för: *Boende, näringar och besökande*. Lokalt boende är en central målgrupp där möjligheten att tillgodogöra sig service varierar beroende på fysiska förutsättningar och ålder. Nätningar är en annan viktig målgrupp som både erbjuder och har behov av service. Tillgången till service är viktig för att attrahera nätningar i våra **landsbygder**. Besökande är ytterligare en betydelsefull målgrupp där en starkt lokal service kan öka attraktiviteten hos en ort eller ett område. **Besöksnäringens betydelse för utvecklingen av den lokala servicen i servicelesa områden ska förstås och ingå i programarbetet.**

Kommersiell service är inte bara en förutsättning för att skapa attraktiva miljöer. Servicen med dagligvaror och drivmedel är också en förutsättning för att samhällen ska fungera under kriser och vid olika typer av påfrestning. Programmet ska därför även säkerställa att kommunernas och länsstyrelsens viktiga arbeten med att förebygga och hantera kriser och andra påfrestningar på samhället beaktas i det samlade arbetet. Programmet ska även vara vägledande för ekonomisk stödgivning.

En ambition med programmet är:

- att det skapas ett engagemang hos berörda aktörer att arbeta strategiskt för att stärka kommersiell service i områden där servicen idag är gles
- att företag som bedriver service med dagligvaror och drivmedel samt tillhandahåller ombudstjänster stärks och blir bättre rustade för kommande samhällsförändringar och krav.

Hur har programmet tagits fram?

Region Västerbotten har tagit fram detta program i samverkan med Västerbottens kommuner och Länsstyrelsen Västerbotten. Synpunkter och förslag på frågor och områden att bearbeta har inhämtats från företag som säljer dagligvaror och drivmedel. Råd har inhämtats från andra regioner och en referensgrupp hos Region Västerbotten.

Två uppföljningsmöten har hållits med kommunerna och Länsstyrelsen Västerbotten under vintern 2022 och våren 2023 där det regionala serviceprogrammet 2014 – 2022 har utvärderats.

Det har visat sig att flera aktiviteter eller åtgärder uteblivit som en följd av att det saknats resurser för en tydlig processledning. Då problemen med knappa resurser fanns hos flera regioner kom medel att tillsättas nationellt. Regionerna fick därefter möjlighet att söka projektmedel för framtagande och genomförande av regionala serviceprogram. Under våren 2023 sökte och efter sommaren 2023 erhöll Region Västerbotten särskilda medel varpå arbete med att ta fram ett program inleddes.

Under hösten 2023 har dialogmöten hållits med varje enskild kommun. Efter det har ett förslag på program tagits fram. Ett utkast till det regionala serviceprogrammet för genomförandeperioden skickades 2024 ut till kommunerna och Länsstyrelsen Västerbotten vartefter uppföljningsmöten har hållits. Efter dessa möten tillsattes en mindre arbetsgrupp bestående av representanter för Skellefteå, Vilhelmina och Umeå kommuner

för att samla alla synpunkter och redigera tidigare programförslag. Detta program är resultatet av det samlade arbetet.

Koppling till regional utvecklingsstrategi

Det regionala serviceprogrammet är tydligt kopplat till Västerbottens regionala utvecklingsstrategi (RUS) som är formad kring tre inriktningar: sammanhållen region, jämlik och jämställd inkludering, och föregångare i omställning.

Det regionala serviceprogrammet har sin grund i den regionala utvecklingsstrategin med en tydlig koppling i strategins prioritering *”en nära tillgänglig region”* inom vilket tillgängligheten till samhällsviktig service för invånare och företag lyfts fram. En tydlig koppling finns även i prioriteringen *”en region med platsbaserad hållbar näringslivsutveckling”* som tar fasta på utvecklingskraft i både stadsmiljöer, lands- och glesbygd. Kopplingar finns även inom den regionala utvecklingsstrategins övriga prioriteringar; *en nytänkande och smart region, en region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i, en hälsofrämjande region och en region rik på kompetenser.*

Hållbar utveckling

Ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet ska genomsyra allt regionalt tillväxtarbete. De insatser som genomförs inom ramen för det regionala serviceprogrammet ska beakta alla hållbarhetsaspekter.

I det regionala serviceprogrammet beaktas de sociala dimensionerna genom insatser för att bibehålla och utveckla en tillfredsställande kommersiell service för såväl boende som företag, invånare oberoende av kön, äldre och personer med funktionsnedsättning, inflyttade utrikesfödda och besökare. Under genomförande av programmets ska det säkerställas att alla får inflytande på planerade aktiviteter och att effekterna kommer alla till del.

Samhället blir alltmer präglad av mångfald. Många mindre orter tar emot en relativt hög andel utrikesfödda. Genom att ta tillvara alla människors kompetens och erfarenheter kan den regionala utvecklingen gynnas. Det måste säkerställas att aktiviteter som genomförs inom serviceprogrammet bidrar till att tillvarata alla människors olikheter och att det inte bidrar till diskriminering.

En tillfredsställande service för företag och boende i alla landsbygder innebär ett mindre behov av långa resor och därmed en mindre belastning på miljön. Samordnade inköpsresor kan också begränsa utsläppen. Investeringar i effektivare utrustning i butiker bidrar till bättre ekonomi och överlevnad för butikerna samtidigt som effekter på miljön mildras.

Lokal upphandling till skola och omsorg kan bidra till minskade varutransporter liksom lösningar med samordnade varutransporter. Möjligheterna till lokal upphandling kan också förbättra lanthandlarnas ekonomiska lönsamhet. Ekonomisk hållbarhet för lanthandeln och

drivmedelshandeln innebär krav på tillräcklig omsättning och lönsamhet. Vid minskande kundunderlag, bristande köptrohet, sjunkande omsättning, betydande investeringsbehov och ökande driftkostnader blir det allt svårare att driva en funktionell butik. När butiksöverlåtelse aktualiseras finns ofta risk för nedläggning i stället.

Genomförande och uppföljning

För att programmets genomförande ska bli framgångsrikt krävs samverkan mellan flera aktörer i länet. Det regionala nätverket bestående av länets 15 kommuner, Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten utgör ett partnerskap för planering och genomförande. Partnerskapet ska arbeta med utvecklingsfrågor genom erfarenhetsutbyte, resultatspridning och kompetensuppbyggnad och gemensamt besluta om åtgärder och arbetsfördelning. Hur de planerade åtgärderna genomförs och vem eller vilka som ansvarar ska fastställas i en handlingsplan. **När partnerskapet samlas sker det inom ramen för Serviceforum i Västerbotten där träffar ska anordnas löpande med minst två möten per år. Region Västerbotten bär ansvaret för att anordna dessa möten.**

Region Västerbotten ska som regionalt utvecklingsansvarig driva och samordna servicefrågorna, exempelvis genom kunskapsstöd till kommunerna och med de ekonomiska stöd som finns till kommersiell service inom ramen för anslag 1:1, regionala tillväxtmedel.

Samarbetet mellan kommunerna och kommunöverskridande projekt för att hitta servicelösningar är en förutsättning för ett framgångsrikt arbete inom programmet. Varje kommun har ett ansvar att planera för den offentliga servicen i sin kommun. Ekonomiska stöd som lämnas till servicegivare för kommersiell service förutsätter att kommunen planerat varuförsörjningen i kommunen. Det är därför av vikt att varje kommun även uppställer planer för den kommersiella servicen. Kommunerna har en nyckelroll genom att kartlägga och utnyttja de samordningsmöjligheter som finns mellan offentlig och kommersiell service och att medverka i utvecklingen av nya serviceformer tillsammans med lokala aktörer.

Kommunerna har även en viktig roll när det kommer till beredskapsfrågor då kommunerna ansvarar för att samhällsviktiga funktioner som kopplar till kommersiell service upprätthålls även vid allvariga samhällsstörningar och kriser. Länsstyrelsen delar denna viktiga roll med sitt ansvar för samordning och stöd till kommunerna. Länsstyrelsen Västerbotten ansvarar också för att bevaka utvecklingen kring grundläggande betaltjänster.

Det är viktigt att dialog förs med andra aktörer som har naturliga kopplingar till kommersiell service. Hit hör exempelvis länets leader-föreningar och föreningen Hela Sverige ska leva. Universiteten är också viktiga samarbetspartners, exempelvis utifrån projekt som utvecklar digital teknik som kan stärka den kommersiella servicen. Dialog med dessa övriga aktörer ska ske löpande och efter behov.

Kommunerna, Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten kan låta fler personer delta på möten inom nätverket då frågor kan komma att beröra flera kompetensområden. Region Västerbotten ansvarar för att samordna aktörer och insatser.

Region Västerbotten ansvarar för att löpande följa upp och utvärdera programmet tillsammans med kommunerna och Länsstyrelsen Västerbotten. Varje år ska Region Västerbotten även rapportera till Tillväxtverket. Tanken är att erfarenheter i programarbetet ska generera ett lärande. Som stöd för utvärderingsinsatserna kommer Region Västerbotten att använda handläggarssystemet NYPS,

serviceverktyget Pipos, kommunernas beskrivningar om varuförsörjningen i länet samt dialoger inom partnerskapet.

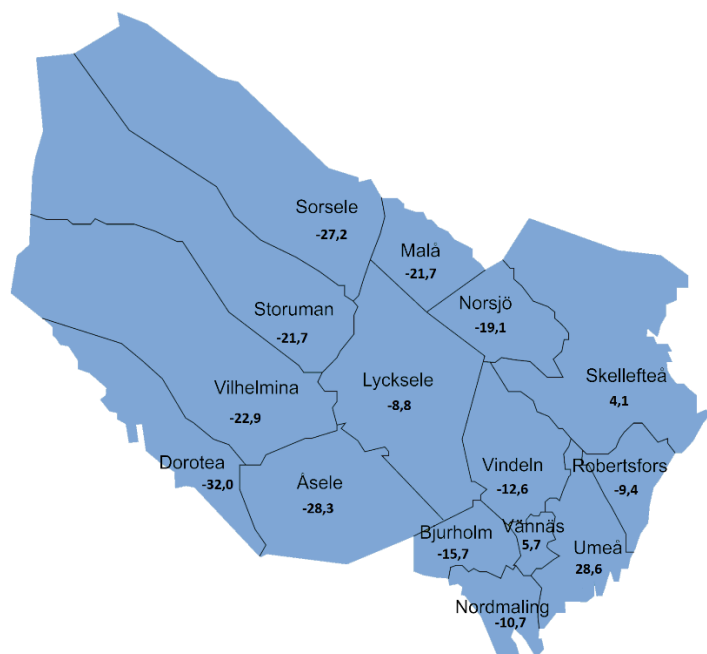
Länet i siffror

Befolkningsutvecklingen i Västerbotten

Folkmängden i Västerbotten uppgick i slutet av 2023 till 278 729 invånare varav 75 procent är bosatta inom Skellefteå och Umeå, kommuner. I tio av länets 15 kommuner är invånarantalet lägre än 7 000 invånare.

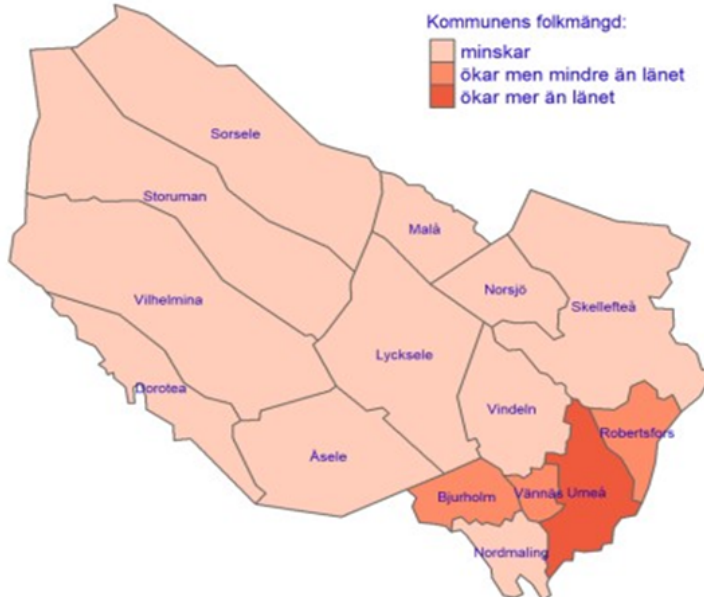
Under de senaste 25 åren har befolkning i Västerbotten ökat med drygt 20 000 personer eller 8 procent men på kommunnivå är det bara i tre kommuner: Skellefteå, Umeå och Vännäs som befolkning ökat under denna tid, i alla övriga kommuner har befolkningen minskat. Befolkningsökningen i Västerbotten är i huvudsak koncentrerad till Umeå kommun där den största ökningen skett. Befolkningsdata för det senaste året visar att majoriteten av de kommuner där befolkningen minskat fortsätter befolkningen att minska.

Bilden nedan visar befolkningsförändringen i procent per kommun i Västerbotten under perioden 1998 – 2023.

År 2040 beräknas det bo drygt 280 000 personer i Västerbottens län. Det är drygt 9 000, eller drygt 3 procent, fler än år 2020. Enligt SCB:s framtidsprognos beräknas folkmängden öka i fyra av länets 15 kommuner. I Umeå kommun förväntas den största ökningen följt av grannkommunerna Robertsfors och Vännäs samt Bjurholms kommun som förväntas öka mot bakgrund av goda pendlingsmöjligheter till Umeå.

Bild över befolkningsförändringen tom 2040

Bredbandstäckning

Tillgång till snabbt bredband är viktigt för att kunna bedriva företagande och erbjuda service i olika **landsbygder** och kan även vara avgörande för val av bostadsort och möjligheter till distansarbete. I Västerbotten är tillgången på bredband eller optisk fiber god. 85 procent av alla byggnader i Västerbotten har tillgång till optisk fiber men på kommunnivå varierar det mellan 60 och 88 procent. Det saknas fortfarande fast bredband på flera platser i länet samtidigt som befintlig fiber behöver bytas ut för att klara ökade överföringshastigheter. För att nå det nationella målet att alla ska ha snabbt bredband till 2025 måste bredbandsutbyggnaden för fast fiber fortsätta.

För mobilt bredband är täckningen teoretiskt närmare 100 procent men beroende på geografiska förhållanden är funktionaliteten på en lägre nivå. Tekniken för att leverera mobilt bredband är under snabb utveckling från tidigare generationers mobila nät (2G och 3G) till den nya generationens 4G och 5G. Hur utbyggnaden av de nya näten kommer att påverka tillgången till mobilt bredband och telefoni återstår att se för vårt län med långa avstånd och glesa miljöer.

Om kommersiell service

Tillgänglighet är ett centralt begrepp när det rör sig om tillgång till olika servicefunktioner. Tillväxtverket beskriver i sin rapport *”Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service”* att tillgängligheten är avståndet till en servicefunktion med bil.

Begreppet tillgänglig kan även ha en annan betydelse. För äldre och personer med funktionsnedsättningar måste själva servicemiljön vara anpassad för att tillgången till servicen ska fungera. Tillgängligheten kan också vara beroende av det digitala vilket bygger på att man som person ska ha tillgång till exempelvis dator och bredband. Man ska även ha kompetens att använda digitala betaltjänster samt kunna legitimeras sig med BankID. De verktyg som följer med den digitala utvecklingen som man blir tvungen att använda för att tillgå olika servicetjänster är det inte alla som klarar av att hantera.

Tillgängligheten rymmer även kvalitetsaspekter som till exempel öppettider, utbud av varor och tjänster, fungerande tider för hämtning och sändning av post och paket. Tillgänglighet är med andra ord något som har olika innebörd för olika personer/aktörer och i olika områden.

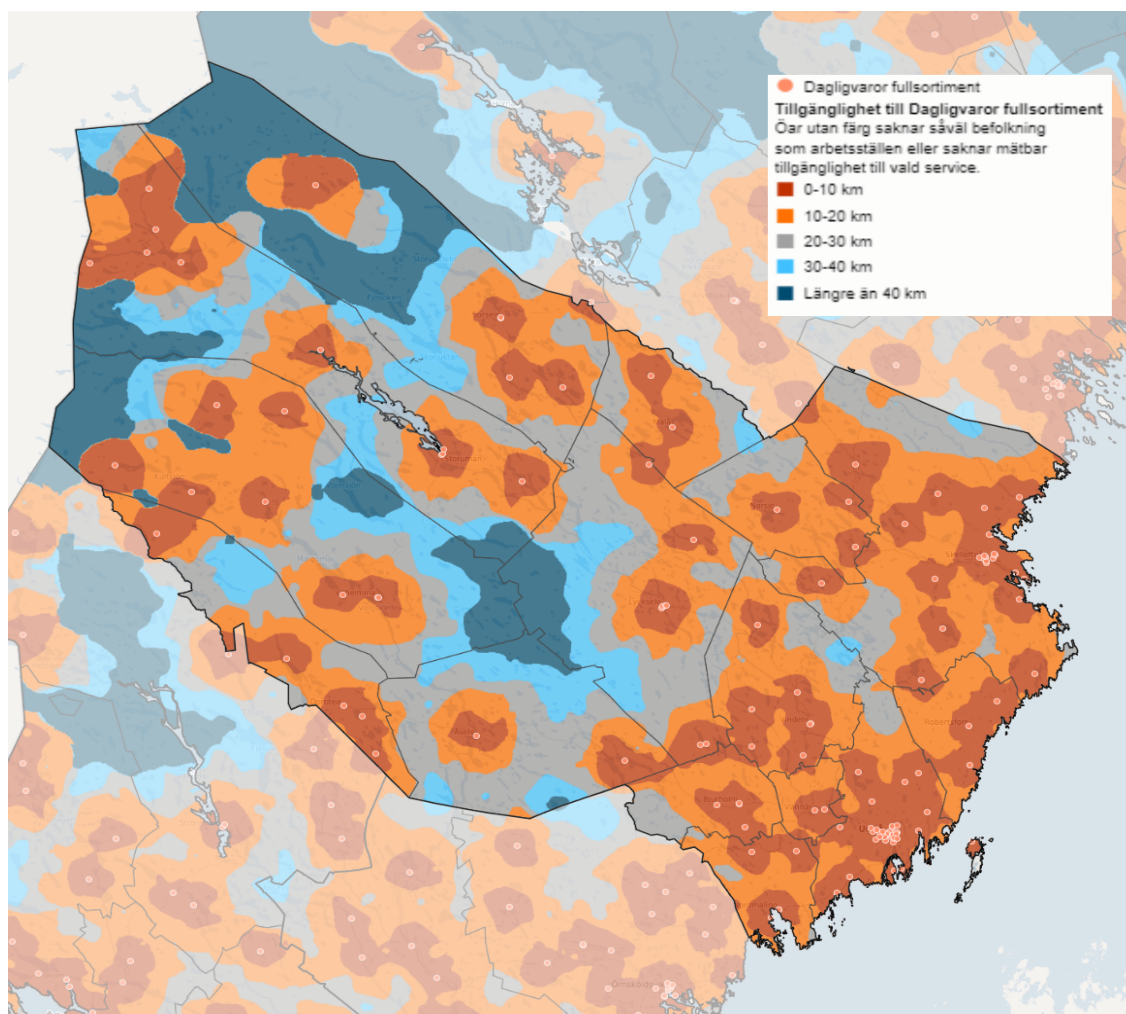
I avsnitten som följer lämnas en beskrivning över hur tillgängligheten till kommersiell service ser ut när det kommer till avstånd.

Service med dagligvaror

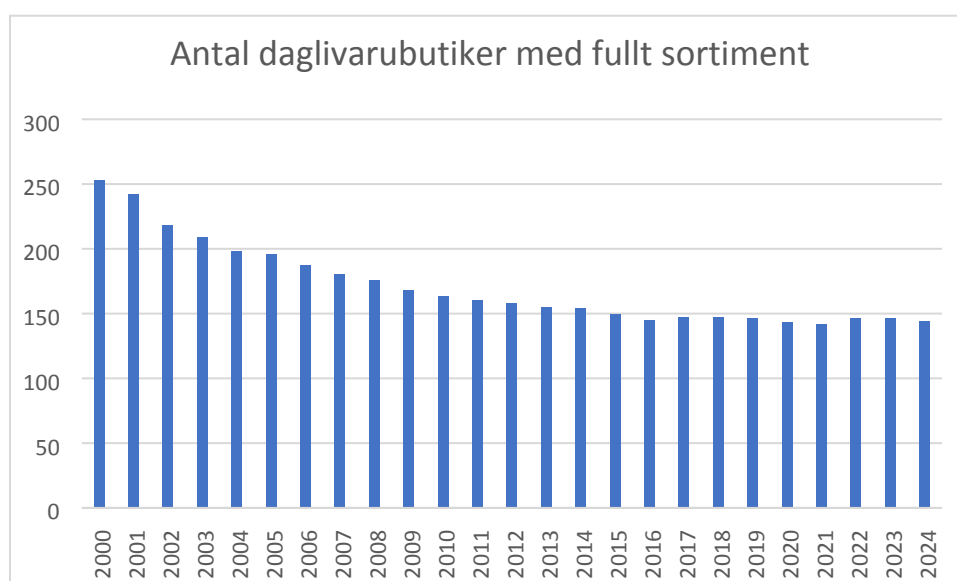
Under 1990-talet och en bit in på 2000-talet skedde det en kraftig minskning av antalet dagligvarubutiker i Sverige, så även i Västerbotten. En bakomliggande negativ befolkningsutveckling i områden av redan låg befolkningstäthet hade gjort det svårt att bedriva handel. På många orter försvann även den sista dagligvarubutiken. Utvecklingen var så dystert att den fick begreppet "butiksdöden". Denna negativa utveckling medförde att regeringen 2014 tillsatte en utredning, "*Service i glesbygd*", för att låta analysera förutsättningarna och samtidigt undersöka möjligheten till ett nytt ekonomiskt stöd. 2015 var utredningen

klar och 2016 lanserades särskilt driftstöd som ett nytt stöd till mindre dagligvarubutiker i områden där servicen är gles. Man kan konstatera att stödet haft stor betydelse då minskningen av antalet butiker bromsats in eller till och med avstannat inom vissa områden. Antalet dagligvarubutiker i Västerbotten med fullsortiment uppgår idag till 144 och antalet butiker i länets serviceglea områden som erhåller särskilt driftstöd uppgår f.n. till 40. I diagrammet nedan kan man se utvecklingen av antalet dagligvarubutiker med fullsortiment i Västerbotten från 2000.

Bilden nedan visar tillgängligheten till försäljningsställe för dagligvaror med fullt sortiment

Tabell nedan visar utvecklingen av antalet dagligvarubutiker i Västerbotten med fullt sortiment

Mer än 90 procent av befolkningen i länet har högst 10 km till närmaste dagligvarubutik. I flera kommuner har närmare 20 procent av befolkningen längre än 10 km till närmaste dagligvarubutik. **Om** butiker inom redan serviceglesa områden försvinner, ökar också utmaningarna för många att få tillgång till livsnödvändiga dagligvaror.

För att begränsa eller stoppa utglesningen av butiks nät och sammanhängande servicefunktioner behövs åtgärder av skilda slag, exempelvis inflyttning som ger ett ökat kundunderlag, ökning av butikens attraktionskraft och kundernas köptrohet, ökad samordning mellan olika serviceslag, översyn av kommunernas upphandlingsmöjligheter, utbildnings- och rådgivningsinsatser för befintliga lanthandlare och för nya handlare i samband med butiksöverlåtelse.

Ny teknik som gör det möjligt för en butik att erbjuda obemannad service med ökat öppethållande, s.k. hybridlösning, innebär numera en möjlighet för en butik att öka sin lönsamhet i en tid av annars sjunkande omsättning och minskad köptrohet. Vissa är dock skeptiska till den nya tekniken då den även tros medföra problem med stölder och skadegörelse.

Tabellen nedan visar tillgänglighet till dagligvaror per kommun inom vissa avståndsintervall

	0–10 km	10–20 km	20–30 km	30–40 km	Längre än 40 km
Bjurholms kommun	71,17%	23,94%	4,90%	0,00%	0,00%
Dorotea kommun	80,50%	11,46%	5,56%	2,44%	0,04%
Lycksele kommun	84,00%	8,70%	4,74%	2,10%	0,46%
Malå kommun	80,20%	16,42%	2,54%	0,84%	0,00%
Nordmalings kommun	81,34%	17,24%	1,42%	0,00%	0,00%
Norsjö kommun	76,76%	17,00%	6,14%	0,10%	0,00%
Robertsfors kommun	78,31%	21,69%	0,00%	0,00%	0,00%
Skellefteå kommun	91,88%	7,04%	1,03%	0,05%	0,00%
Sorsele kommun	74,24%	15,08%	7,54%	0,50%	2,64%
Storumans kommun	75,79%	14,07%	6,69%	2,49%	0,96%
Umeå kommun	97,26%	2,49%	0,25%	0,00%	0,00%
Vilhelmina kommun	73,45%	11,94%	9,44%	4,04%	1,13%
Vindelns kommun	82,59%	14,26%	2,91%	0,24%	0,00%
Vännäs kommun	89,47%	10,53%	0,00%	0,00%	0,00%
Åsele kommun	77,45%	6,88%	12,80%	2,02%	0,85%

Service med drivmedel

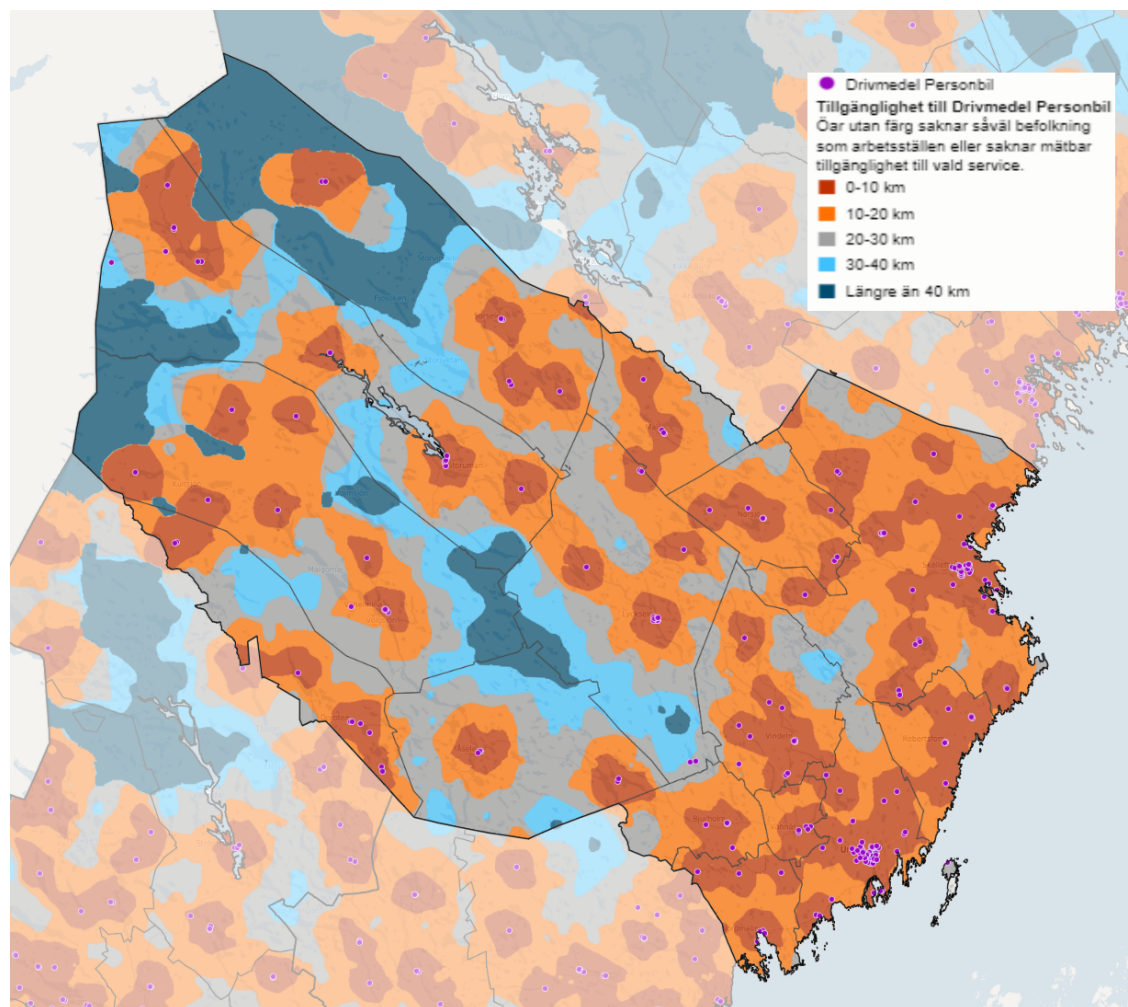
Den lag från 2009 som innebär en skyldighet att tillhandahålla förnybara drivmedel kom samma år att bidra till att ett större antal drivmedelsanläggningar lades ner. Under en period efter nedgången ökade antalet anläggningar i centralorterna medan antalet i **landsbygderna** inte förändrades nämnvärt.

Enligt uppgifter från Tillväxtanalys finns det 164 drivmedelsanläggningar i Västerbotten 2024, vilket kan jämföras med 166 år 2016. **Majoriteten av de drivmedelsanläggningar som finns i serviceglesa områden i**

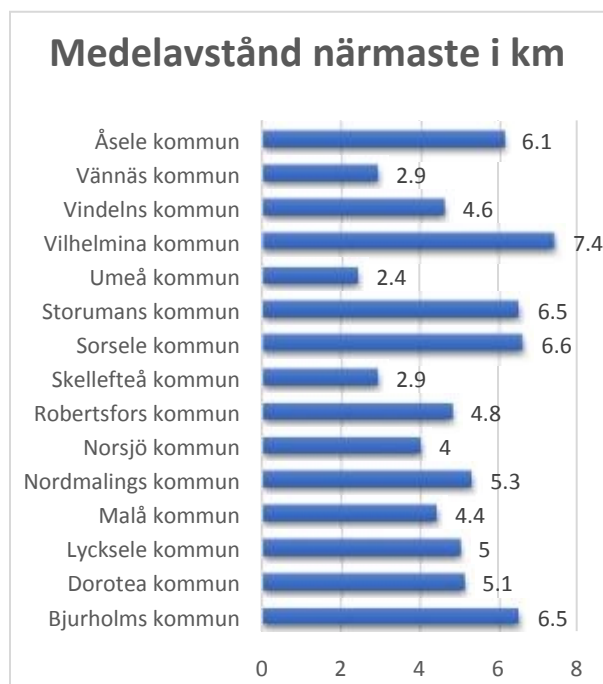
Västerbotten är uppställda i anslutning till en dagligvarubutik vilket indikerar hur gles servicen med drivmedel är inom stora delar av länet.

Antalet serviceställen med drivmedel i Västerbotten och i serviceglesa områden kan verka stabil men dålig lönsamhet samt utmaningar som hänger ihop med att uppfylla nya miljökrav ökar hela tiden risken för att viktiga serviceställen med drivmedel försvinner. Tendensen är att bemannade stationer läggs ned och ersätts med drivmedelsanläggningar utan bemanning vilket påverkar servicenivån negativt. För boende i glesbefolkade områden är närheten till en drivmedelsanläggning särskilt viktig då man ofta är beroende av bil för sin arbetspendling. Företag som verkar lokalt men även turistnäringen är direkt beroende av att man ska kunna tanka sina fordon i ett närområde. Omställningen från det fossila till det förnybara som drivmedelsbranschen genomgår måste ske smidigt. Samtidigt som vi behöver bygga ut en laddinfrastruktur för att möta framtidens fordonsflotta med elbilar och uppfylla uppställda miljökrav behöver vi säkerställa att "blöta" drivmedel ännu en tid finns att tillgå.

Tabell nedan som visar tillgänglighet till drivmedel i Västerbotten

Tabell nedan visar medelavstånd till närmaste drivmedelsanläggning

Laddstationer

Elektrifiering av fordon sker i hela landet, men förutsättningarna för laddning av fordon skiljer sig mellan våra **landsbygder** och våra tätorter. Det finns ett behov av en utvecklad publik ladd infrastruktur för att komplettera privat laddning. Utanför tätorterna kan laddning i högre utsträckning komma att byggas vid bostad och laddning av elbilar sker därför till största del i hemmet. Detta kan leda till att behovet av att uppsöka en drivmedelsstation eller laddstation minskar.

I tätort är andelen boende i flerfamiljshus högre och laddning förväntas där behöva ske med en högre andel snabbladdning som ersätter bristen av egen laddpunkt. Det finns dock fortfarande ett stort servicebehov av särskilt snabbladdare även i glesbygd som kompletterar egen laddning och som skapar trygghet vid övergång till elfordon.

Apotek och ombudstjänster

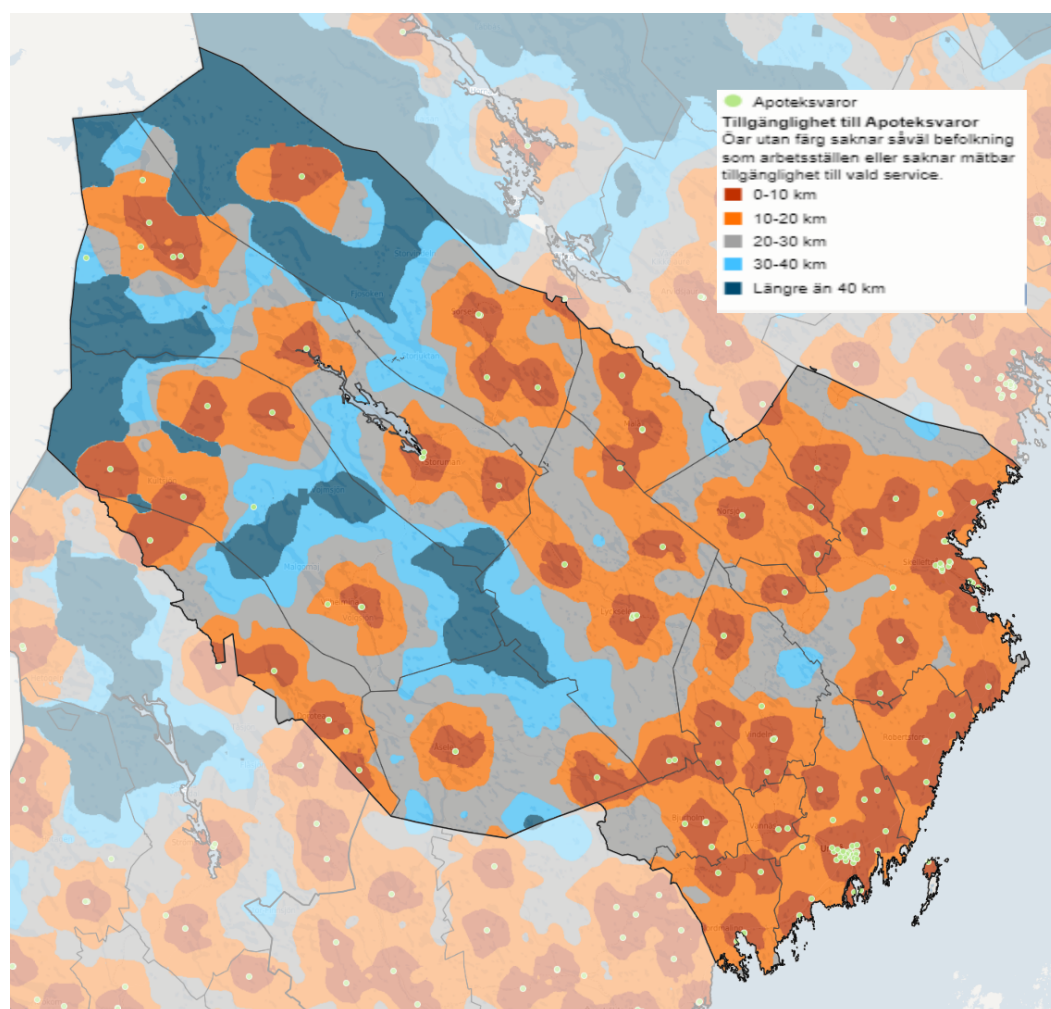
Avreglering av apotekshandeln som skedde då apoteksreformen genomfördes 2009 ledde till en kraftig ökning av antalet apotek i tätorterna och fram för allt de större tätorterna. **Landsbygderna** uppvisar inte fler apotek i stället har antalet apoteksombud ökat. Apoteksombuden kompletterar apoteken och bidrar till ökad tillgänglighet till läkemedel och har också möjlighet att tillhandahålla vissa receptfria varor som endast kan säljas via apotek.

Den uppkomst av e-handel för apoteksvaror som följde med avregleringen har i stort förbättrat tillgängligheten till apoteksvaror. Att kunna beställa apoteksvaror via internet och speciellt få tillgång till receptbelagda läkemedel som kan distribueras och hämtas ut på närmaste utlämningsställe för post och paket har förbättrat servicen med apoteksvaror för boende utanför

tätorterna. Samtidigt som e-handeln bidrar till att handeln med apoteksvaror växer tar den marknadsandelar av apoteksombuden som är viktiga för de läkemedel som är svåra att leverera genom e-handel, exempelvis kylvaror och för de människor som inte använder e-handel. I grunden fungerar apoteksombuden som ett utlämningsställe för distanshandel men ombuden är viktiga då de apotek som säljer läkemedel via ombud också kan erbjuda individuellt anpassad information samt, att så långt som möjligt förvissa sig om att patienten använder medicinen på rätt sätt.

I Västerbotten finns 47 apotek och 36 ombud för apoteksvaror 2024.

Bilden nedan visar tillgängligheten till apoteksvaror

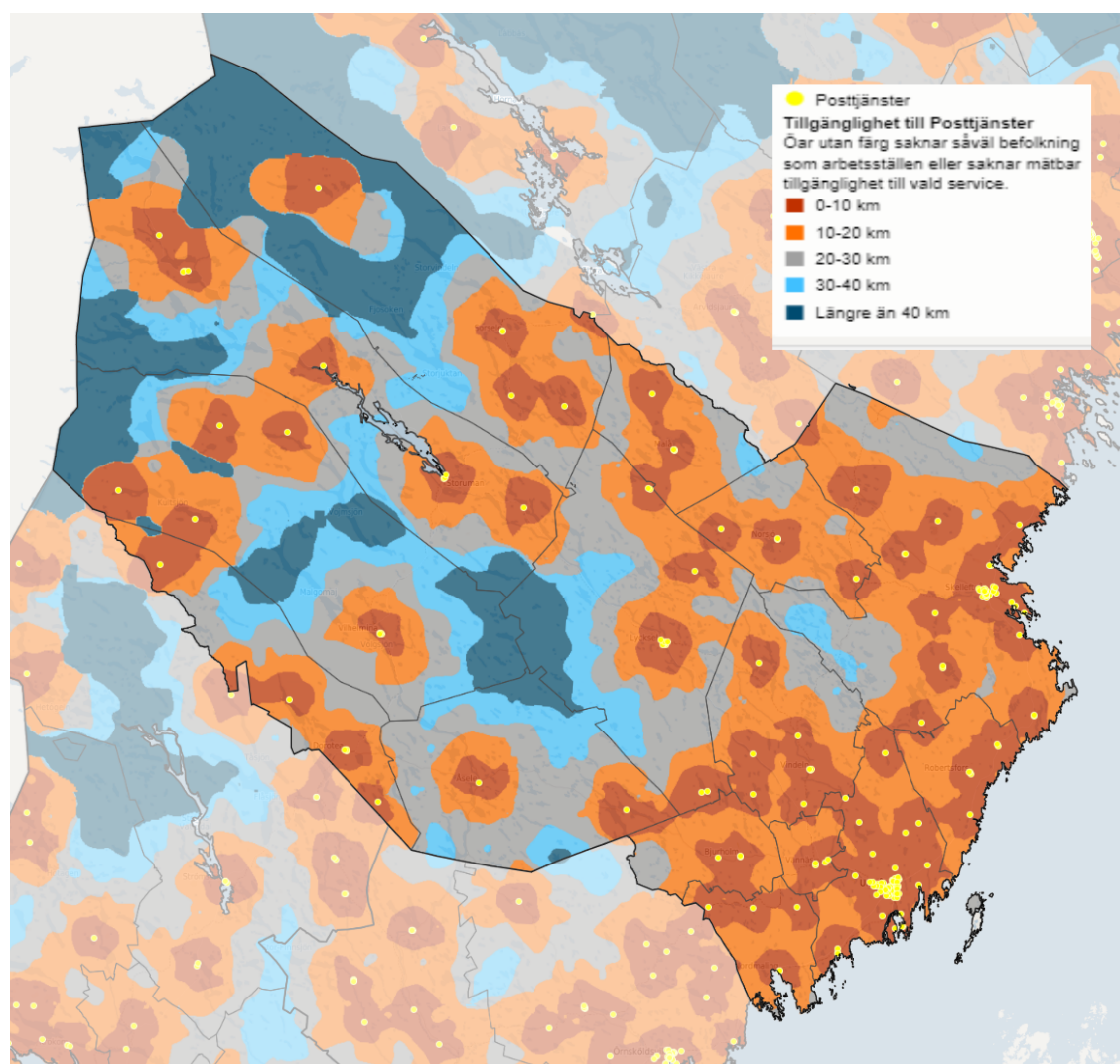
Post- och paketservice

Postnord som ägs av svenska och danska staten har ett samhällsuppdrag för den svenska delen att leverera post till svenska hushåll. Postnord som är den enda aktören med nationell täckning är även en stor aktör när det gäller leveranser av paket. Antalet postförsändelser fortsätter att minska i spåren av ökad digitalisering i samhället. Meddelanden skickas idag hellre med digitala verktyg än med brev. Leveranser av brev sker som en följd av detta numera bara varannan dag. Utvecklingen på paketmarknaden ser ljusare ut med en måttlig

ökning nationellt enligt uppgifter från PTS som har ett uppdrag att följa utvecklingen för postmarknaden samt vara tillsynsmyndighet för gränsöverskridande pakettleveranstjänster.

Även om det är flera aktörer som täcker in landet med leveranser av paket så drivs transporttjänsterna av marknadsmässiga villkor. Postnord som sörjer för en stor del av pakettleveranserna (omkring 50 procent) i Västerbotten ser på samma sätt som övriga aktörer (DHL, DB Schenker, Bussgods/Bring och UPS), vid jämna mellanrum, över sina leveransscheman. En dagligvarubutik som också är paketombud på en mindre ort kan vara ombud att ta emot och leverera paket enbart från vissa transportörer men inte andra. Det kan innebära att en boende på en mindre ort kan behöva åka bil ett antal mil för att hämta ut eller skicka ett paket beroende på hur paketet levereras eller skickas. Under senare år har paketboxar vuxit fram som ett alternativ till paketutlämning. Utlämningen sker då genom att mottagare skriver in en kod som denne erhållit via meddelande i sin telefon. Paketboxarnas fördel är att utlämningen kan ske utan assistans av personal. Oberoende av hur servicen med paketutlämning ser ut eller hur paket levereras, påverkas tjänsterna av ökade kostnader. I gleset befolkade områden tenderar avstånden till närmaste utlämningsställe att öka när uppläggen kring varuleveranser och utlämningsställen ändras.

Bilden visar tillgängligheten till posttjänster

Betaltjänster

Tillgången på grundläggande betaltjänster har gradvis försämrats och under senare år än mer dramatiskt. Länsstyrelsen Västerbotten bedömer i sin bevakningsrapport 2023 att tillgången till grundläggande betaltjänster inte tillgodoser samhällets behov i länet. Det blir allt färre platser där det går att ta ut kontanter, betala räkningar och sätta in dagskassar vilket skapar betydande problem för boende och företag i serviceglesa områden.

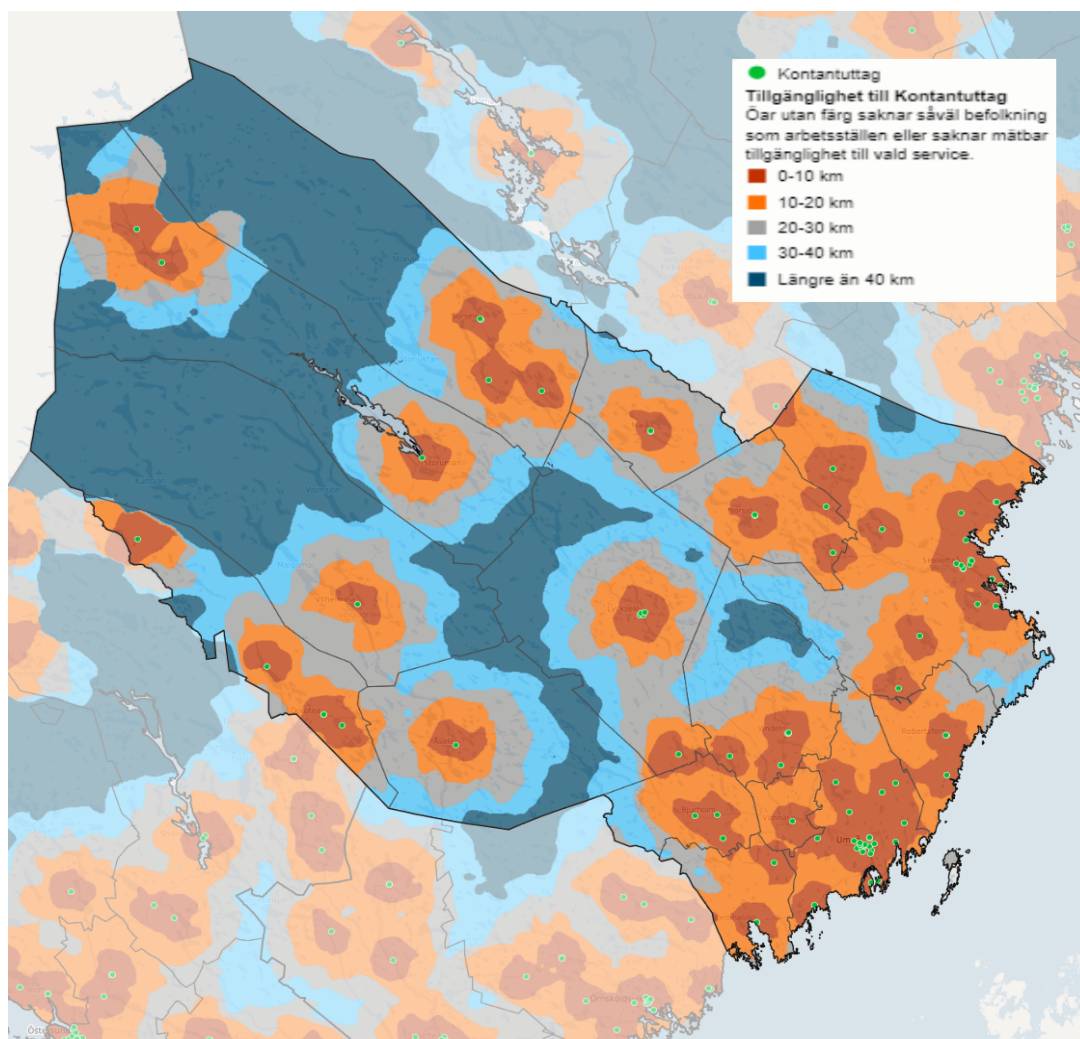
Under 2022 försvann möjligheten att betala räkningar kontant över disk och under 2023 har alla kvarvarande betaltjänstombud i länet avvecklat sina tjänster. För sårbara grupper som äldre, nyanlända och personer med funktionsnedsättning som inte har förmåga att ta del av digitala tjänster innebär förändringarna stora problem.

Trots att ICA-butiker fr o m 2021 började räknas som kontantuttagspunkter visar uppgifter att antalet kontantuttagspunkter minskat från 197 till 105 sedan 2011. Länsstyrelsen skriver i sin rapport att tillgängligheten till kontantuttag är ett stort bekymmer där mer än 8 000 personer i Västerbotten har över 25 km till närmaste plats för kontantuttag.

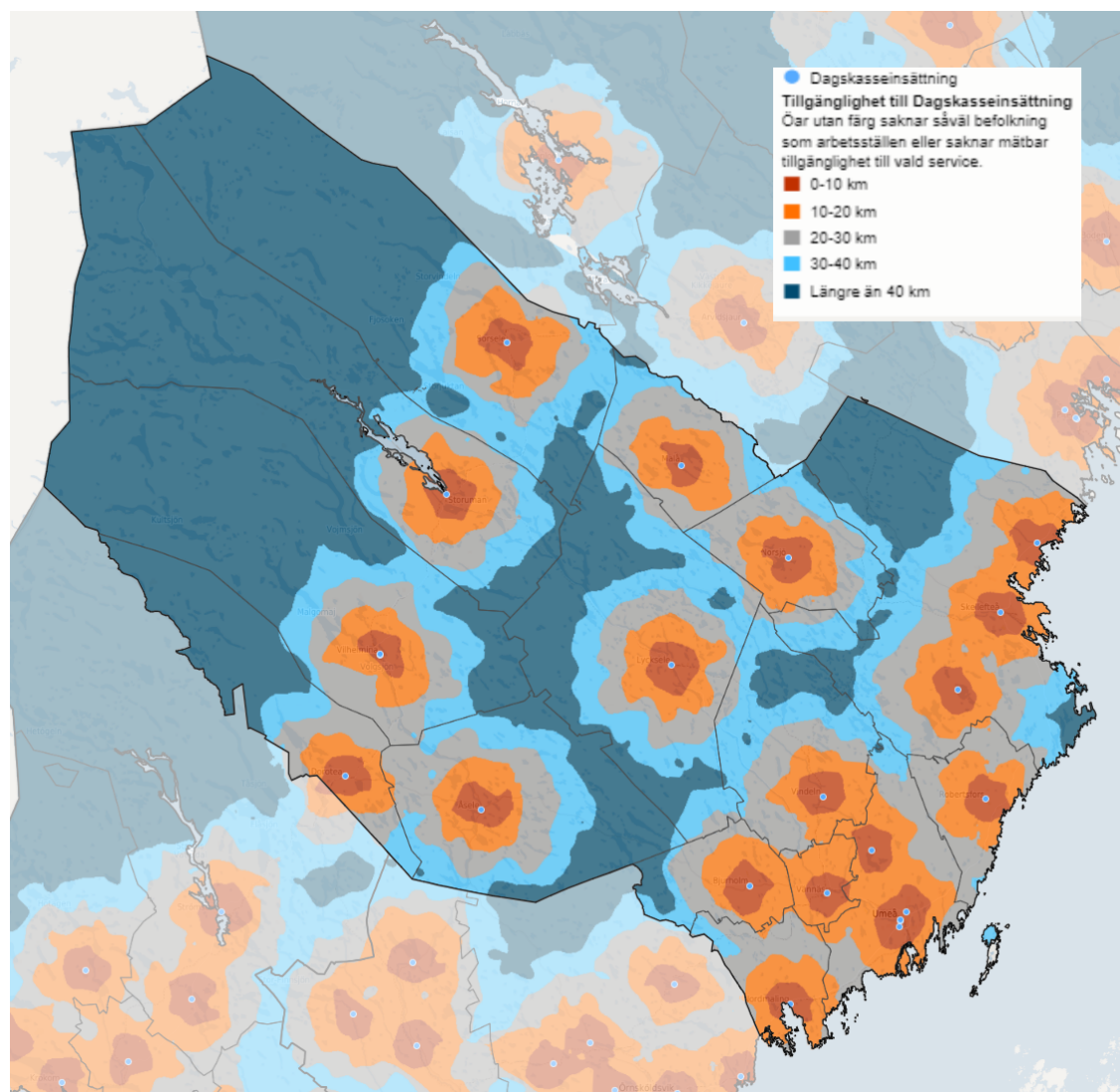
De senare årens stängningar av bankkontor och nedmonteringar av kommersiella serviceboxar har medfört att det finns få platser i fram för allt inlandet i Västerbotten där det går att sätta in kontanter. På orter där bankboxar och bankkontor försvunnit har särskilda lokaler och utrustning för insättning av kontanter uppförts. Kostnaderna för att hyra lokaler och utrustning har kunnat finansieras med stöd från PTS (Post och Telestyrelsen) men sedan den s.k. "Kontantlagen" infördes 2020 som innebär en skyldighet för kreditinstituten att tillhandahålla kontanter har stödet från PTS i många fall hindrats.

För att uppfylla lagen har bankerna genom det gemensamhetsägda Bankomat AB satt upp bankomater med både insättnings- som uttagsfunktion på ett antal orter för att uppfylla ett nationellt tillgänglighetskrav. Detta har dock medfört att möjligheten till statligt stöd till redan etablerade dagskasseombud eller insättningspunkter försvunnit beroende på regler om avstånd. De nya bankomater som bankerna har låtit installera innebär samtidigt en begränsning av insättningsmöjligheterna då insättningen måste ske sedel för sedel vilket innebär en olägenhet och ökad risk för rån. En annan olägenhet är att automaterna ej tar emot utländska sedlar. För det stora flertalet butiksägare i inlandet som behöver sätta in kontanta medel innebär insättningen vanligen en lång resa till den plats där insättning kan ske.

Bilden nedan visar tillgängligheten till kontantuttag

Bilden nedan visar tillgängligheten till insättning av dagskassor

Slutsats

Analysen av kommersiell service i Västerbotten visar på stora inomregionala skillnader vad gäller tillgänglighet. För boende i länets mindre kommuner och framför allt utanför tätorterna blir de geografiska avstånden till kommersiell service allt längre. Även om antalet dagligvarubutiker och drivmedelsanläggningar inte minskar i samma takt som tidigare så kämpar många servicegivare i våra **landsbygder** med minskat kundunderlag och dålig lönsamhet. Kostnaderna för att bedriva kommersiell service har ökat p g a att drivmedel, energi och livsmedel blivit dyrare. Samtidigt upplever många butiker att intäkterna inte hängit med då kundunderlaget minskar och köptroheten avtar. Driftstöd och andra stöd hjälper ägare av dagligvarubutiker och drivmedelsanläggningar i våra **landsbygder** att klara sig ekonomiskt på kort sikt. För att dessa serviceställen ska finnas kvar på längre sikt krävs mer än bara ekonomiska stöd.

För att skapa långsiktiga förutsättningar för kommersiell service i hela Västerbotten behöver samverkan stärkas mellan servicegivare, kommunerna, myndigheter och regionala organ som Region Västerbotten. Ny teknik, kunskap och nya samordningslösningar måste få möjlighet att utvecklas. Resurser måste finnas lokalt och regionalt för att skapa förutsättningar, initiera insatser, genomföra och följa upp åtgärder.

En lärdom av tidigare programperioder är att det är viktigt med en tidig och tydlig förankring, ett strategiskt förhållningssätt och ett behov av processledning. Otillräckliga resurser för processledning har visat sig försvåra en kontinuerlig och aktiv samverkan samt uppföljning och utvärdering.

Mål och insatsområden tom 2030

Med utgångspunkt av den analys som utförts i länet, tillvaratagandet av tidigare erfarenheter från tidigare serviceprogram och kopplingen till den regionala utvecklingsstrategin har fyra prioriterade insatsområden formulerats där varje insatsområde beskriver ett mål.

Insatsområde 1 - **Ekonomiska** stöd till kommersiell service

Insatsområdets mål: En tillfredsställande service med dagligvaror och drivmedel i hela länet

Insatser inom området för kommersiell service som görs av servicegivande företag kan på olika sätt och efter behov finansieras genom ekonomiska stöd. Sedan 2019 är det regionerna som har ansvaret att regionalt, utifrån förordningar, hantera stödinsatser för att främja kommersiell service.

Region Västerbotten hanterar idag utifrån förordningen (SFS 2000:284) om stöd till kommersiell service olika former av ekonomiska stöd såsom investeringsbidrag, investeringslån servicebidrag, hemsändningsbidrag och särskilt driftstöd. Stöden finansieras i huvudsak genom ett statligt anslag det s.k. 1:1-anslaget men även andra medel.

En omfördelning av medel från Jordbruksverkets landsbygdsprogram till regionerna tillsammans med särskilda medel som tilldelats regionen genom Tillväxtverket gör att tillgången på stödmedel ökat under senare år. Under en period av år från 2014 till 2023 har servicegivare i länet kunnat söka stöd till investeringar hos länsstyrelsen inom ramen för Jordbruksverkets Landsbygdsprogram. Programmet håller nu på att avslutas och ett nytt program har tagit vid, men utan ingående åtgärder för stöd till kommersiell service. Servicegivare och andra sökandegrupper får därför fortsättningsvis i första hand vända sig till Region Västerbotten med ansökningar om investeringsbidrag och andra ekonomiska stöd inom området kommersiell service.

Att stöd inom kommersiell service fortsättningsvis enbart kan sökas hos Region Västerbotten är en information som är viktig att sprida bland sökandegrupper då en viss förvirring funnits under den tid som både Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten har kunnat erbjuda stöd inom området.

Region Västerbotten bär ett huvudansvar som stödgivare i länet men stöd till insatser kan även komma från annat håll. Dels kan regionala projekt främja insatser som har koppling till kommersiell service. Leader-föreningarna i Västerbotten kan genom sina programupplägg stötta insatser i **landsbygderna** som har direkt eller indirekt betydelse för kommersiell service lokalt. Inom ramen för det bevakningsuppdrag som länsstyrelsen har kring grundläggande betaltjänster administrerar länsstyrelsen fortsatt ett ekonomiskt stöd till servicegivare av grundläggande betaltjänster. Stödet finansieras genom Post- och Telestyrelsen, PTS. De stöd till kommersiell service som finns att söka är följande:

- investeringsbidrag
- investeringslån
- servicebidrag
- hemsändningsbidrag
- särskilt driftstöd till dagligvarubutiker i svåra och utsatta lägen,
- stöd till grundläggande betaltjänster

(läs om olika stöd under "Bilagor")

Exempel på åtgärder

- *Informationsinsatser till målgrupper*
- *Säkerställande av tillgång till medel*

Insatsområde 2 - Samordnings- och samverkanslösningar

Insatsområdets mål: En utveckling av hållbara och ekonomiskt bärkraftiga servicelösningar som samtidigt innebär en god allmän servicenivå för lokala boende och företag.

Förutsättningarna för en livskraftig utveckling av servicen i olika **landsbygder** bygger på samordning. I ett befolkningsmässigt glest område krävs en samordning av olika typer av service för att möta upp mot en efterfrågan som förändras och för att skapa ekonomisk bärkraft. Det är viktigt att vi fortsätter arbeta för att hitta nya lösningar där olika typer av kommersiell och offentlig service kan samordnas eller samlokaliseras. Kommunerna har här en viktig roll när det kommer till planering av kommersiell och offentlig service men även den planering som behöver ske för att säkerställa varuförsörjningen för de som har svårt att ta sig till en butik.

Exempel på åtgärder

- *Nätverk för lanthandlare och drivmedelsanläggningar som samordnas av kommunen eller i samverkan mellan närliggande kommuner*
- *Samordning av kommersiell och offentlig service i den egna kommunen och över kommungränserna*
- *Dialog/samverkansprojekt mellan exempelvis kommuner, den sociala ekonomin, byautvecklare och intresseorganisationer*
- *Persontransporter exempelvis genom samåkningslösningar*
- *Nya funktionella lösningar i områden där marknaden inte kan tillgodose behovet*
- *Översyn av lanthandlares avtalsvillkor inklusive ersättningsnivåer för ombudstjänster*

Insatsområde 3 - Ny teknik och innovativa servicelösningar

Insatsområdets mål: Ökad användning av nya tekniska och innovativa servicelösningar

Ny teknik utvecklar samhället i allt snabbare takt. De digitala verktygen blir allt fler och bidrar till att service och tillgänglighet förändras. I Västerbotten finns det goda möjligheter för de flesta av oss att nyttja ny teknik kopplat till service då vår bredbandsstruktur är jämförelsevis väl utbyggd men det innebär inte nödvändigtvis att tekniken är tillgänglig för alla sett till tekniska förutsättningar, kunskap och förmåga. För en fullgod tillgänglighet fordras även att en redan god infrastruktur för bredband och mobila tjänster fortsätter att byggas ut framför allt i serviceglesa områden så att ny modern teknik kan användas.

För de grupper i samhället som har en högre tröskel till användningen av ny teknik fordras kunskapsförmedling och stöd på olika sätt. För kommunerna, länsstyrelsen och regionerna innebär vidareutvecklandet av serviceverktyget Pipos allt bättre möjligheter att analysera hur tillgängligheten utvecklas för olika typer av kommersiell service. För serviceprogrammets partnerskap ingår uppgiften att verka för att ny teknik utvecklas som får sin användning i hela länet och inom alla samhällsgrupper.

Exempel på åtgärder

- *Nya tekniska och funktionella servicelösningar för medborgare och företag*
- *Nya innovativa sätt att ge service*
- *Informations- och utbildningsinsatser gällande nya tekniska lösningar*
- *Informationsspridning om nya innovativa servicelösningar*
- *Identifiera och analysera nya service- och tillgänglighetsbehov av exempelvis betaltjänster*
- *Utbyggnad av bredbandsnätet och nätet för mobila tjänster i hela länet*

Insatsområde 4 - Ny kunskap och kompetensutveckling

Insatsområdets mål: Ökad kompetens hos handlare inom områden som till exempel ekonomi, marknadsföring, logistik och teknik.

Vårt samhälle är i ständig förändring genom ny teknik och nya levnadsmönster. För både konsumenter och servicegivare innebär utvecklingen en omställning som kräver ny kunskap ofta kopplad till handhavande av teknisk utrustning. För servicegivare blir det allt viktigare att följa utvecklingen och identifiera konsumenters ändrade köpbeteenden. Att analysera de ekonomiska flöden som uppstår av handeln kräver inte bara djupare ekonomiska kunskaper utan även ökad teknisk förmåga och kunskap att hantera komplexa affärssystem. Den kunskap som fordras för att kunna delta i lokala upphandlingar gällande leverans av varor är fortsatt viktig för en lokal handlare som oftast ser reglerna kring offentlig handel som ett hinder. Kompetens- och kunskapsförmedling är alltjämt en viktig komponent för utvecklingen av den kommersiella servicen där programmets aktörer spelar en viktig roll.

Exempel på åtgärder

- *Lokal upphandling – utbildningsinsatser för kommuner och för handlare.*
- *Konsultinsatser för ekonomisk och juridisk rådgivning samt utbildning för befintliga handlare och för nya vid ägarbyten.*
- *Att servicefrågor tydliggörs i den kommunala planeringen*
- *Tydliggörande av vilka skyldigheter kommuner och lanthandlare har gentemot varandra.*

- Genomförande av konferenser, seminarier eller workshops, som belyser serviceutveckling.
- Utveckla marknadsföringsmodeller för bibehållen/ökad köptrohet

Bilagor

Riktlinjer för stöd

Följande riktlinjer har sin grund i förordningen om stöd till kommersiell service (SFS 2000:284). En beskrivning av stödförordningarna längre ned.

Allmänna riktlinjer

Stöd lämnas för att det ska kunna upprätthållas en försörjning med dagligvaror och drivmedel i områden där servicen är gles. Servicen anses vara gles när avståndet mellan två försäljningsställen av dagligvaror är minst 10 km och mellan två försäljningsställen för drivmedel 20 km. Om platsen där försäljningsstället för drivmedel finns saknar en dagligvarubutik ska avståndet vara minst 15 km. **Avsteg från avståndskriterierna kan i undantagsfall ske efter att kommunen lämnat ett yttrande.**

Kommunernas planering av varuförsörjningen är vägledande för hur stöd till kommersiell service lämnas. Föremål för stöd är de företag som har försäljningsställen med dagligvaror och/eller drivmedel i de områden som respektive kommun valt att prioritera.

Som huvudregel gäller att stöd endast kan lämnas till *den sista dagligvarubutiken eller drivmedelsanläggningen* på en ort.

Hänsyn ska även tas till:

- Tillgången på medel för stöd
- Näringsidkarens ekonomiska förutsättningar
- Dagligvarubutikens- eller drivmedelsanläggningens kundupptagningsområde (omland)
- Tillgänglighet och aktuell servicenivå i förhållande till näraliggande servicegivares servicenivå.

Stöd till investeringar

Stöd lämnas som bidrag till investeringar som leder till utveckling och förbättring av verksamheten så att företaget blir hållbart på längre sikt gällande aspekterna ekonomiskt, ekologiskt och socialt.

~~Stöd i form av bidrag kan lämnas till energieffektivisering baserat på särskild kartläggning.~~

—

~~Bidrag lämnas ej till förvärv av fastigheter med lokaler för försäljning av dagligvaror och drivmedel däremot kan lån i särskilda fall beviljas.~~

Bidrag lämnas ej till fordon.

Servicebidrag

Bidrag lämnas endast om det finns ett särskilt behov av stöd då andra åtgärder har prövats som inte visat sig vara ändamålsenliga.

Särskilt driftstöd

Stöd lämnas i enlighet med gällande förordning och beräkningsmodell samt baserat på räkenskapsuppgifter för den senast genomförda räkenskapsperioden.

Hemsändningsbidrag

Länets kommuner kan söka hemsändningsbidrag från Region Västerbotten för sina kostnader för varuhemsändning av dagligvaror till de som bor i serviceglesa områden och som inte har möjlighet att ta sig till butiken och handla själva. Det kan vara personer med funktionsnedsättning eller äldre personer utan bil och körkort. Hemsändningsbidrag kan också ges för anordnande av särskilda inköpsturer till en närliggande butik.

I de fall en kommun ansöker om hemsändningsbidrag hos Region Västerbotten rekommenderas:

- Att kommunen uppställt riktlinjer för servicen med varuhemsändning och planerat varuförsörjningen i övrigt.
- Att servicen med varuhemsändning eller anordnande av inköpsresor sker utan onödiga kostnader och på ett sådan sätt att försörjningen av dagligvaror är tillfredsställande.

Förordningar ekonomiska stöd

Förordning (SFS 2000:284) om stöd till kommersiell service

Investeringsbidrag (11–12§)

Kan beviljas näringsidkare med försäljningsställen för dagligvaror och drivmedel, näringsidkare för försäljning av fackhandelsvaror, näringsidkare som på annat sätt säljer och levererar dagligvaror till ett område.

Bidrag kan lämnas med högst 50 procent av godkända kostnader som kan gälla: ny- till eller ombyggnad av lokal, anskaffning eller ombyggnad eller större reparation av utrustning som behövs för försäljning av dagligvaror, kompetenshöjande insatser för näringsidkare och anställda inom dagligvaruhandeln eller drivmedelsbranschen.

Bidrag kan lämnas med högst 85 procent av godkända kostnader för: utverkande av åtgärdsprogram för att förbättra lönsamheten, större investeringar i butiker med ett mångsidigt utbud och som innebär ett bredare utbud av servicefunktioner, för att uppfylla lagstadgade krav, andra investeringar om det finns särskilda skäl.

Bidrag kan beviljas med högst 300 000 euro under en treårsperiod.

Investeringslån (13–16§)

Kan beviljas om upplåning på den allmänna kreditmarknaden inte bedöms kunna ske.

Räntan ska utgå från den referensränta som EU-kommissionen fastställer ska gälla för Sverige. Räntan får inte för respektive fall verka konkurrenspåverkande.

Lån kan beviljas med som längst 20 års löptid. Anstånd med betalning av ränta och amortering kan beviljas inledningsvis.

Servicebidrag (17–18§)

Kan beviljas näringsidkare med försäljningsställen för dagligvaror och drivmedel, näringsidkare för försäljning av fackhandelsvaror, näringsidkare som på annat sätt säljer och levererar dagligvaror till ett område.

Bidrag kan beviljas med högst 250 000 kr per år. Bidrag till näringsidkare med försäljningsställen för dagligvaror med ett väl utbyggt utbud av grundläggande servicefunktioner, eller som av servicestrategiska skäl bedöms som betydelsefulla, kan beviljas upp till 300 000 kr per år. Servicebidrag och särskilt driftstöd kan till en och samma mottagare ej övergå 300 000 kr sammanlagt. Avräkning kan därför i vissa fall behöva ske. Stödet får inte ensidigt gynna en enskild näringsidkare.

Särskilt driftstöd i sårbara och utsatta områden (21a-21d§)

Ett kompletterande långsiktigt stöd till små dagligvarubutiker i särskilt utsatta glesbygder, där förutsättningarna är begränsade för att kommersiella aktörer ska kunna bidra till att skapa en god tillgång till kommersiell service.

Särskilt driftstöd kan lämnas till ett företag vars försäljningsställe har ett mångsidigt utbud av dagligvaror och som:

- Är beläget mer än 10 km från ett annat försäljningsställe som har ett mångsidigt utbud av dagligvaror, eller i ett skärgårdsområde utan fast landförbindelse
- Har fasta lokaler som är öppna så att kunderna kan få tillgång till dagligvaror på åretruntbasis, och
- Har en nettoomsättning för dagligvaror som uppgick till högst elva miljoner kronor enligt det senaste årets årsredovisning, årsbokslut eller annat liknande underlag.

Försäljningsställen som är betydelsefulla även för tillgängligheten till annan grundläggande kommersiell service ska prioriteras.

Stödmottagaren ska som villkor för stöd åta sig att utföra en tjänst av *allmänt ekonomiskt intresse*. I stödbeslutet ska de närmare villkoren för tjänsten anges. Dessa ska innefatta vilket utbud av dagligvaror som ska tillhandahållas och under vilken tid som försäljningsstället ska hållas öppet.

Stödet beräknas på följande sätt:

Omsättning mellan 500 000 och 5 000 000 kronor:

Stöd = - 33 333 + 1/15 * omsättning

Omsättning mellan 7 000 000 och 11 000 000 kronor:

Stöd = 300 000 - 0,075 * (omsättning - 7 000 000)

Hemsändningsbidrag (19–21§)

Stöd till kommersiell service kan lämnas som hemsändningsbidrag till kommuner för att bekosta kommunens hemsändning av dagligvaror till de hushåll som har störst avstånd till eller saknar möjligheter att på annat sätt ta sig till butiken. Bidrag får lämnas endast om sändningen sker på ett ändamålsenligt sätt och utan onödiga kostnader.

Bidrag enligt första stycket lämnas för kommunens kostnader antingen för hemsändning av dagligvaror eller för anordnande av särskilda inköpsturer till en närliggande butik.

Hemsändningsbidrag enligt 19 § får lämnas med ett belopp som motsvarar högst 50 procent av kommunens nettoutgift för hemsändningen eller inköpsturerna. Bidraget får dock inte överstiga 100 kronor per hushåll och hemsändningstillfälle

Bidrag lämnas endast om nettoutgiften eller de direkta kostnaderna uppgår till minst ett halvt prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken. Bidraget betalas ut årsvis i efterskott.

Av förordningens ska följande förstås:

- Att varuhemsändningen ska ske på ett ändamålsenligt sätt och utan onödiga kostnader
- Att hemsändningsbidrag enbart lämnas till kommuner för kommunernas kostnader för varuhemsändning för personer som är boende i kommunen och som har svårt att ta sig till en dagligvarubutik
- Att bidrag kan utgå som mest med 50 procent av kommunens kostnader för varuhemsändning/inköpsresor och max 100 kr per varuhemsändning/inköpsresa
- Att kommunens kostnader för varuhemsändning måste uppgå till minst ett halvt prisbasbelopp (*prisbasbelopp 2023 = 57 300 kr*) för att stöd ska utgå.

Förordning (2014:139) om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster

Syftet med det statliga stödet enligt förordningen är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betalningstjänster till rimliga priser.

Med grundläggande tjänster menas: betalningsförmedling, uttag av kontanter samt hantering av dagskassor för näringsidkare och ideella föreningar.

Stöd kan lämnas till ombud som tillhandahåller betaltjänster i de fall marknadsmässiga lösningar saknas.

Det är länsstyrelsen som fattar beslut om stöd i det län där betalningstjänster ska tillhandahållas.

För närmare information om stödvillkor mm hänvisas till Länsstyrelsen Västerbotten.

~~Utpekade strategiska orter~~

~~Kommunerna i Västerbotten har pekat ut geografiska områden (byar, orter och sammanhängande bygder) där servicen bedöms vara gles och där insatser bör prioriteras för att upprätthålla en tillfredsställande service av dagligvaror och drivmedel. Underlaget ska utgöra en resurs vid handläggning av stöd till kommersiell service.~~

~~Bjurholms kommun~~

~~Agnäs, Balsjö~~

~~Dorotea kommun~~

~~Borgafjäll, Lajksjöberg, Svanaby, Västra Ormsjö~~

~~Lycksele kommun~~

~~Kattisavan, Kristineberg, Rusksele, Örträsk (västra), Örträsk (östra)~~

Malå kommun

~~Adak~~

Nordmalings kommun

~~Gräsmyr, Nyåker, Rundvik~~

Norsjö kommun

~~Bastuträsk, Kusfors~~

Robertsfors kommun

~~Bygdeå, Ånäset~~

Skellefteå kommun

~~Boliden, Bygdsiljum, Drängsmark, Jörn, Kalvträsk, Lövånger, Skråmträsk, Storkågeträsk~~

Sorsele kommun

~~Ammarnäs, Blattnicksele, Gargnäs~~

Storumans kommun

~~Gunnarn, Joesjö, Joeström, Slussfors, Umfors~~

Vilhelmina kommun

~~Dikanäs, Klimpfjäll, Kittelfjäll, Laxbäcken, Nästansjö, Saxnäs, Stalon~~

Vindelns kommun

~~Granö, Hällnäs, Skivsjö, Tvärålund, Åmsele~~

Vännäs kommun

~~Vännäs~~

Umeå kommun

~~Bodbyn, Botsmark, Bullmark, Hissjö, Sörmjöle, Tavelnsjö, Täfteå, Överboda~~

Åsele kommun

~~Fredrika~~

Prioriterade åtgärder 2024–2026

Under de närmaste tre åren (2024–2026) prioriteras följande åtgärder:

Insats	Ansvarig	Indikator
Regional handlardag för handlare med omsättning av dagligvaror under 11 mkr	Region Västerbotten	Antal servicegivare
Besöka servicegivare på orter eller i områden som är servicestrategiskt viktiga	Region Västerbotten, kommunerna	Antal besökta servicegivare, antal kommuner
Kompetensutveckling av servicegivare gällande <i>generationsväxling</i>	Region Västerbotten	Antal servicegivare
Kompetensutveckling av servicegivare gällande <i>ekonomi, juridik och affärsmannaskap</i>	Region Västerbotten	Antal servicegivare
Utreda möjligheterna att tillgängliggöra kvalificerade data för genomförande av <i>lokalekonomiska analyser</i> , s.k. Lea	Region Västerbotten	Andel servicegivare
Kommunal serviceplanering – kommersiell service	Kommunerna, Region Västerbotten	Antal kommuner med aktuell serviceplanering
Stötta en utvecklad service hos servicegivarna	Region Västerbotten	Antal nya servicelösningar
Uppföljning av utvecklingen för grundläggande betaltjänster	Länsstyrelsen	Servicepunkter med möjligheter till insättning samt uttag av kontanter
Uppföljning av utvecklingen för apotekstjänster samt servicen med post och paket	Region Västerbotten	Tillgänglighet till ombudstjänster: apotek, post och paket
Samverkan för nya lösningar med kommersiell och offentlig service	Region Västerbotten, kommunerna	Antal nya servicelösningar
Stötta kommuner och servicegivare gällande lokal upphandling	Region Västerbotten	Antal avtal om leverans av varor och tjänster
Samverkan för nya transport- och logistiklösningar	Region Västerbotten, kommunerna	Antal nya lösningar
Handläggning av stöd inom kommersiell service	Region Västerbotten	Antal stöd, summa beslutade medel

Handlingsplan

En handlingsplan kommer att fogas till programmet efter samråd och beslut av partnerskapet.